

Interpretarea normelor de drept civil spaniol în procesul de traducere

Interpreting Spanish Civil Law in the Process of Translation

Camelia Mihăilă¹

Rezumat: Interpretarea normelor juridice reprezintă un proces în sine dificil. Traducerea unui text juridic implică automat compararea a două sisteme de drept, de cele mai multe ori diferite. De aceea traducerea unui text juridic implică și interpretarea textului străin prin raportare la propriile cunoștințe juridice. Articolul își propune să ofere o scurtă prezentare a conceptului de interpretare într-un sistem de drept străin, concept pe care juristul traductolog român să-l poată adapta propriului sistem. Însă vom analiza, printre rânduri, și ideea de echitate, așa cum este văzută de doctrina românească și de cea spaniolă. Vom descoperi astfel termenul „epiqueya”, considerat ca reprezentând împlinirea echității. La final vom traduce textul de lege care reglementează conceptul de interpretare și de echitate în dreptul civil spaniol, pe care îl vom analiza sub aspect semantic și interpretativ, prin raportare la procesul de traducere juridică.

Cuvinte cheie: interpretare juridică, echitate, drept civil spaniol, traducere juridică

Abstract: Interpreting legal rules is a difficult process in itself. Translating a legal text automatically involves comparing two systems of law, often different from one another. That is why, most of the times, the translation of a legal text also implies the interpretation of the foreign text by reference to their own legal knowledge. The article aims to provide a brief presentation of the concept of interpretation from a foreign law system, which the Romanian legal-translator can adapt to his/her own system. We will also analyze, among other things, the idea of equity as seen by the Romanian and Spanish doctrine, and we will thus discover the term "epiqueya", considered the fulfillment of equity. Finally, we will translate the legal text that regulates the concept of interpretation and equity in Spanish civil law, which we will analyze in terms of semantics and interpretation, by reference to the process of legal translation.

Keywords: legal interpretation, equity, Spanish civil law, legal translation

¹ Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, camihaila@gmail.com.

„Las leyes son interpretadas, no según la probable voluntad del legislador, sino mas bien según la naturaleza de la cosa y las necesidades del estado de la cultura. Si este cambia, debe cambiar correlativamente la interpretación de la misma ley.”
(Jose Kohler)²

1. Considerații introductive

Traducerea juridică reprezintă o provocare pentru orice jurist, mai ales dacă acesta nu are pregătire specializată. Îi revine astfel o dublă sarcină: aceea de a traduce și aceea de a înțelege sistemul juridic pe care îl traduce. În lucrarea sa intitulată *The Translator's Invisibility*, Lawrence Venuti (1995) vorbește despre „violența care rezidă în chiar scopul și activitatea de traducere” atunci când traducătorul trebuie să facă textul-sursă „inteligibil pentru cititorul-țintă”. Tot Venuti explică faptul că traducătorul poate opta între „o metodă de traducere etnocentrică³, însemnând o adaptare a textului străin la valorile culturale ale limbajului-țintă, aducerea autorului la cititor, și o metodă de traducere prin alienare⁴, care implică o presiune etno-deviantă exercitată asupra acelor valori care reprezintă diferențele lingvistice și culturale ale textului străin.”⁵ Ideea traducerii etnocentrice o regăsim inițial la Eugene Nida (1964), autor care militează pentru o „echivalare dinamică și funcțională în traducere”. Cu toate că aceste observații privesc activitatea de traducere în general, este clar faptul că traducătorul unui text juridic trebuie să facă aceeași alegere între strategii de traducere etnocentrică, realizată prin asimilare, și strategii de traducere exocentrică, realizată prin alienare, care ar trebui aplicate structurii textului, frazeologiei și frazelor stereotipe, terminologiei, precum și trăsăturilor stilistice și de sintaxă.⁶

Conceptele de traducere etnocentrică și traducere exocentrică reprezintă două strategii de bază în traducere care oferă orientare lingvistică și culturală. Cu toate că disputele cu privire la aceste strategii de traducere au existat cu mult timp înainte, conceptele ca atare au fost formulate în mod concret abia în anul 1995 de traductologul Lawrence Venuti. În general vorbind, traducerea etnocentrică desemnează tipul de traducere în care este adoptat un stil transparent, fluent, pentru a reduce „ciudățenia” textului străin pentru cititorii textului-țintă,

² „Legile sunt interpretate nu în funcție de intenția probabilă a legiuitorului, ci mai degrabă în funcție de natura lucrului și de nevoile stării culturii. În cazul în care acest lucru se schimbă, interpretarea aceleiași legi trebuie să se modifice în consecință”, în Diego Martinez Marulanda, *Fundamentos para una introducción al derecho*, Editorial Universidad de Antioquia, 2007, Medellín, p. 120.

³ Traducere liberă a conceptului „domestication”.

⁴ Traducere liberă a conceptului „foreignization”.

⁵ Patricia Vanden Bulcke, Armand Heroguel, *Quality issues in the field of legal translation*, în *Perspectives on Translation Quality*, De Gruyter Mouton, Berlin, 2011, p. 217. Traducerile în limba română a citatelor ne aparțin.

⁶ Patricia Vanden Bulcke, Armand Heroguel, *op. cit.*, p. 217.

în timp ce traducerea exocentrică înseamnă că este produs un text-țintă care rupe în mod deliberat convențiile-țintă, păstrând ceva din straniețea originalului.⁷

Atunci când vorbim despre traducerea juridică, nu vorbim numai despre o traducere între două limbi, ci și despre un transfer între două sisteme juridice diferite care au surse diferite, o terminologie diferită, precum și aspecte social-culturale diferite. Toate aceste elemente conduc la o lipsă (uneori parțială) a terminologiei echivalente în limbajul juridic țintă, iar aceste diferențe sistemice reprezintă sursa dificultății în traducerea terminologiei juridice ori a textelor de lege. O altă cauză a dificultăților care apar în traducerea juridică o reprezintă dezvoltarea diferită a sistemelor de drept și a terminologiilor juridice. Multe dintre aceste probleme pot fi identificate și soluționate apelând la cercetările și descoperirile din dreptul comparat, domeniu care include studiul sistematic comparativ al tradițiilor și regulilor juridice specifice.

Termenii și culturile juridice se referă la concepte și instituții specifice unui sistem și unei culturi de drept național. Astfel, traducătorul este nevoit să recupereze trăsăturile culturale, precum și celelalte trăsături specifice sistemului juridic dintr-un text-sursă (TS) într-un text-țintă (TȚ). Un concept juridic reprezintă o noțiune abstractă generală ori o idee care reprezintă mai degrabă o categorie de gândire juridică ori de clasificare, denumirea acordată unui set de fapte și circumstanțe care îndeplinesc anumite cerințe juridice și totodată presupun anumite consecințe juridice. În mod corespunzător, termenii juridici pot fi considerați puncte de acces către concepte, întrucât stimulează operațiuni conceptuale, activând cunoștințe relevante. Pentru a caracteriza un concept juridic este necesară trimiterea către alte domenii cognitive care sunt presupuse și încorporate într-un astfel de concept.⁸

2. Interpretarea juridică în dreptul spaniol și dreptul românesc

Interpretarea juridică este o activitate cognitivă care vizează recunoașterea și reconstruirea sensului care trebuie atribuit unor forme reprezentative din sfera ordinii juridice, care sunt izvoare de valori juridice (norme legale) sau constituie obiectul acestor valori (declarații sau comportamente cu relevanță juridică). Mai exact, atunci când vorbim despre interpretarea textelor juridice (dispoziții fundamentale, legi, regulamente, contracte, printre altele), „interpretare” înseamnă, pe

⁷ Wenfen Yang, *Brief study on domestication and foreignization in translation*, în *Journal of Language Teaching and Research*, Vol. 1, No. 1/2010, pp. 77-80, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.472.1452&rep=rep1&type=pdf>, accesat la data de 20.08.2019.

⁸ Natalia Udina, *Law Education: Language and Legal Translation Perspectives*, în *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, nr. 214/2015, pp. 1134 – 1138, în www.sciencedirect.com, accesat la data de 15.08.2019.

de o parte, clarificarea „sensului” unui anumit cuvânt care face parte din limbajul juridic, și, pe de altă parte, determinarea sferei de aplicare a acestui text normativ.⁹

Dicționarul publicat de Academia Regală Spaniolă (ediția 1984)¹⁰ definește conceptul de „interpretare” astfel: „a explica sau a declara sensul unui lucru și, în principal, sensul textelor neclare.” În acest sens, *Noua Enciclopedie Juridică* stabilește că termenul „interpretare” nu reprezintă nimic altceva decât rezultatul dezvoltării istorice a combinației dintre cuvintele *inter* (între) și *paro* (a cumpăra), cu care se făcea referire în trecut la medierea din cadrul activității comerciale, expresie care s-a generalizat apoi în afaceri și chestiuni cotidiene. Aici s-ar regăsi motivul pentru care au fost numiți *interpreți* (interpres, -etis) aceia care mediau între două persoane, traducând cuvintele unuia pentru a le comunica celuilalt, rezultând de aici funcția interpretului care era, până la urmă, aceea de a comunica și de a pune în legătură doi termeni care fie nu puteau fi comunicați, fie nu au fost comunicați deloc.

Întorcându-ne la interpretarea din sfera dreptului, constatăm că normele juridice se nasc pentru reglementarea relațiilor intra-subiective într-o anumită structură socială și politică. În consecință, viața unor astfel de norme este justificată în aplicarea lor zilnică și, în acest sens, trebuie menționat că orice aplicație normativă presupune o utilizare interpretativă a propriilor termeni, a domeniului, conținutului și scopului acestora. De aceea, interpretarea normativă își găsește un loc central în Teoria Generală a Dreptului, reprezentând unul dintre nucleele dure din tehnica juridică a tuturor sectoarelor sistemului.¹¹

Pentru a-și duce sarcina la bun sfârșit, interpretul trebuie să se folosească de instrumente, acestea fiind elementele de interpretare sau criteriile hermeneutice. Înainte de reforma Titlului Preliminar din 1974, Codul civil spaniol nu conținea nicio regulă referitoare la interpretarea prevederilor sale. Astăzi însă atare reguli se regăsesc în art. 3.1. din Codul civil spaniol.¹² Interpretarea tradițională pretinde, în toate regulile sale, să descopere voința obiectivă a normei în mod direct sau prin voința subiectivă a legiuitorului, luând în considerare fondul istoric, coerența sistematică, precum și sensul și scopul normei, fără a ține cont de problema concretă supusă deciziei. Acest model de interpretare poate avea o semnificație unică, deși riscă adesea să se confrunte cu criteriile axiologice și politico-sociale ale unui moment istoric determinat. Așa-numita metodă clasică hermeneutică, enunțată de Savigny, configurată de cele patru elemente de interpretare (interpretarea gramaticală; interpretarea logică; interpretarea istorică și

⁹ Giovanni A. Figueroa-Mejia, *Duplicidad interpretativa: interpretación jurídica en general e interpretación constitucional en particular*, în *Dikaion*, Chía, Colombia, Vol. 19 Nr. 1/2010, pp. 139-161, în www.proquest.com, accesat la data de 16.08.2019.

¹⁰ A se vedea www.dle.rae.es, ultima accesare la data de 29.09.2019.

¹¹ Aurora Ribes, *Convenios para evitar la doble imposición internacional: interpretación, procedimiento amistoso y arbitraje*, EDESA, Madrid, 2003, pp.13-15, <http://hdl.handle.net/10045/13287>, accesat la data de 20.08.2019.

¹² Federico Arnau Moya, *Lecciones de Derecho civil I*, în *Publicacions de la Universitat Jaume*, 2008/2009, pp. 54-55.

interpretarea sistematică), a fost perfecționată de Stern și vine să ocupe un loc proeminent în procesul interpretativ, înțelegând faptul că activitatea interpretativă trebuie să aibă ca bază cele patru elemente determinate¹³:

- 1) *Interpretarea gramaticală* – acest element se referă la regulile interpretate în funcție de „sensul propriu al cuvintelor”. În acest tip de interpretare este posibilă utilizarea regulilor semantice care încearcă să fixeze sensul sau sensurile posibile pe care le are fiecare cuvânt atunci când se regăsește în text.
- 2) *Interpretarea logică* – reprezintă acel element care folosește regulile raționamentului uman pentru a înțelege sensul normei. Prin urmare, trebuie respinsă interpretarea care duce la un rezultat contradictoriu cu alte norme sau cu sistemul în care sunt integrate toate normele și cea care conduce la consecințe absurde. Art. 3 din Codul civil nu conține nicio referire la interpretarea logică, însă acest lucru nu implică faptul că ar trebui exclus.
- 3) *Interpretarea istorică* – Codul civil prevede acest element atunci când se referă la „mediul istoric și legislativ”, întrucât pentru a găsi cheia explicării legii este nevoie să înțelegem mai întâi legea și fondul formării sale, istoria și tradițiile oamenilor.
- 4) *Interpretarea sistematică* – în acest sens, Codul civil prevede faptul că trebuie interpretate cuvintele Legii „în raport cu contextul lor”. Acest element nu este decât o extensie a logicii, iar în acesta poate fi inclus *voluntas legislatoris*.¹⁴

Împreună cu metodele hermeneutice ale lui Savigny, pot fi subliniate și altele, fără a implica o analiză exhaustivă a acestora, cum ar fi: interpretarea care se numește de obicei „corectivă”¹⁵; interpretarea „adecvată”¹⁶; interpretarea care, potrivit tradiției, este de obicei numită „evolutivă”¹⁷; interpretarea „teleologică”¹⁸

¹³ Juan Manuel Goig Martinez, *La interpretación constitucional y las sentencias del tribunal constitucional de la interpretación evolutiva a la mutación constitucional*, în *Revista de Derecho UNED*, nr. 12/2013, pp. 257-292.

¹⁴ Federico Arnau Moya, *op. cit.*, pp. 55-56.

¹⁵ Interpretarea „corectivă” atribuie unui text normativ o semnificație diferită de cea literală, care nu poate fi decât mai restrictivă sau mai largă decât aceasta din urmă, dând astfel naștere la două tipuri de interpretare corectivă: interpretarea „restrictivă” și „extinsă”.

¹⁶ Interpretarea „adecvată” este cea care rezultă din interpretarea sistematică. În primul rând, acest tip de interpretare este utilizat pentru adaptarea sensului unei dispoziții la sensul stabilit deja de alte dispoziții ierarhic superioare. În al doilea rând, interpretarea adecvată se face atunci când sensul unui text normativ este adaptat la principiile generale ale dreptului.

¹⁷ Interpretarea „evolutivă” este aceea care atribuie un sens nou și diferit unei dispoziții care a avut istoric, adaptând, în acest fel, textele normative la circumstanțe ale timpului în care urmează să fie aplicate.

¹⁸ Interpretarea „teleologică” este cea care urmărește să descopere principiile valorii și scopul pe care îl conține textul normativ; prin ea se încearcă descoperirea telosului dispoziției normative.

și interpretarea „comparativă” (metoda *ius comparado*).^{19 20}

Totodată, în cuprinsul art. 3.1. din Codul civil spaniol regăsim două elemente care nu apar în clasificarea lui Savigny, și anume: regula *in claris non fit interpretatio* sau „interpretarea în funcție de spiritul și scopul normei”, care constă în faptul că, atunci când o regulă este clară, interpretarea nu poate denatura sensul cuvintelor, precum și interpretarea normelor în conformitate cu realitatea socială a timpului în care urmează să fie aplicate. Acest criteriu încurajează adaptarea preceptelor legale la circumstanțele care au apărut după formarea lor.²¹

Dispozițiile legale privind interpretarea legii civile românești le găsim reglementate la capitolul III din Noul Cod civil, respectiv în articolul 9, care prevede că „(1) Cel care a adoptat norma civilă este competent să facă și interpretarea ei oficială, (2) Norma interpretativă produce efecte numai pentru viitor, iar (3) Interpretarea legii de către instanță se face numai în scopul aplicării ei în cazul dedus judecății.”

Interpretarea normelor de drept civil românesc reprezintă procesul prin care se stabilește conținutul și sensul normelor de drept civil, scopul acesteia fiind de a stabili sensul voinței legiuitorului, exprimată într-o anumită normă de drept civil.

În sistemul de drept românesc, interpretarea se clasifică rezumativ astfel:

- 1) Interpretarea oficială sau interpretarea jurisdicțională;
- 2) Interpretarea literală, interpretarea extensivă și interpretarea restrictivă;
- 3) Interpretarea gramaticală, interpretarea sistematică, interpretarea istorico-teleologică, interpretarea logică și interpretarea prin analogie.²²

Echitatea și „epiqueya”²³

Echitatea (*aequitas*), în cele două forme aristotelice, comutativă (raporturile de echitate în relațiile juridice dintre particulari) și distributivă (prin distribuirea în mod ideal a onorurilor și funcțiilor într-o societate), constituie de principiu opera judecătorului. Simbiotic legată de *aequitas* este fraternitatea (*fraternitas*), cu aceleași valori de „obligație de iubire între cei apropiați” (*officium pietatis erga proximos*) și cu rădăcini istorice în chiar dreptul roman vechi.²⁴

¹⁹ Interpretarea „comparativă” ține seama de preceptele paralele ale sistemelor juridice interne, străine sau internaționale. Această metodă, potrivit lui Häberle, are o importanță transcendentă în dreptul internațional, în special în tratarea drepturilor fundamentale.

²⁰ Giovanni A. Figueroa-Mejia, *op. cit.*, pp. 149-150.

²¹ Federico Arnau Moya, *op. cit.*, pp. 55-56.

²² Gabriel Boroș, Carla Alexandra Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, ed. a 2-a rev., Editura Hamangiu, București, 2012, pp. 39-50.

²³ Conform *Dicționarului limbii spaniole*, *epiqueya* reprezintă interpretarea moderată și prudentă a legii, în funcție de circumstanțele timpului, locului și persoanei.

²⁴ Valerius M. Ciucă, *Aequitas și officium pietatis, valori juridice romane asociate uniunii românești, decantate în „retortele” pașoptiste europene*, pp. 2-6, ww.academia.edu, accesat la data de 22.08.2019.

Ca valoare morală generală, echitatea aparține legiuitorului, însă judecătorul poate recurge la exigențele echității pe baza unei „delegări” din partea legiuitorului, aplicând-o atunci când consideră necesar și oportun să adapteze, să corecteze ori să suplinească lacunele și ambiguitățile normelor juridice, pentru a putea pronunța o soluție justă care implică egalitatea de tratament.²⁵

Epiqueya acționează în cazurile în care „legiuitorul nu poate trata toate cazurile particulare” și „formulează legea în funcție de ceea ce se întâmplă de obicei, căutând ce este cel mai bun pentru utilitatea comună”²⁶. Întrucât obiectul este particular, concret, individual, contingent, apare un caz în care aplicarea legii este dăunătoare bunului comun. În acest caz – susține Toma de Aquino – legea nu trebuie respectată: „dacă există un caz de necesitate în care se afirmă că respectarea legii este împotriva intenției aceleiași legi, atunci aceasta nu trebuie respectată literalmente, ci doar intenția acesteia”²⁷, aici făcându-se distincția între litera legii și intenția legii.

Ei bine, „legile care sunt stabilite cu justețe sunt deficitare în unele cazuri în care ar fi potrivnice dreptului natural și, prin urmare, în astfel de cazuri nu ar trebui folosită judecata în conformitate cu litera legii, ci ar trebui să se recurgă la echitatea la care tinde legiuitorul.”²⁸ Astfel, utilizarea conceptului *epiqueya* este considerată împlinirea echității (sau a justiției, cu respectarea legii naturale), în ciuda literei legii din situațiile particulare. Am putea totuși să judecăm sau să căutăm interpretarea adevărată a legii fără să comitem nedreptăți? Potrivit lui Francisco de Vitoria, este posibil să se interpreteze legea pentru un caz particular, cu condiția salvării condițiilor descrise anterior.²⁹

3. Traducerea juridică a articolului 3.1 din Codul Civil Spaniol

Traductologul-comparatist are în vedere trei demersuri traductive principale pe care le poate utiliza, respectiv:

- 1) poate apela la o soluție extremă, împrumutul, atunci când un cuvânt nu se lasă tradus cu sensul din limba-sursă, și anume atunci când există o lacună în LT care împiedică redarea ideii vehiculate în LS;
- 2) poate alege să traducă termenul din LS printr-un cuvânt din LT depozat de sensul lui obișnuit/cotidian, dar folosit cu un alt sens menționat sau cu ajutorul unui neologism;

²⁵ Ion Deleanu, *Echitatea – în construcțiile normative ale Noului Cod de procedură civilă*, *Revista Română de Drept Privat*, nr. 2/2014, <https://www.juridice.ro/362243/revista-romana-de-drept-privat-nr-22014-echitatea-in-construcțiile-normative-ale-noului-cod-de-procedura-civila-ion-deleanu.html>, accesat la data de 24.08.2019.

²⁶ TOMÁS DE AQUINO, *Summa Theologiae*, II-II, q60, a5, ad2, *apud* Idoya Zorroza, *Interpretación y epiqueya: un problema de justicia en los comentarios de Francisco de Vitoria*, p. 173, traducerea noastră.

²⁷ *Idem*.

²⁸ *Idem*.

²⁹ Idoya Zorroza, *Interpretación y epiqueya: un problema de justicia en los comentarios de Francisco de Vitoria*, pp. 165-175, www.proquest.com, accesat la data de 15.08.2019.

- 3) poate conferi un sens apropiat de cel al cuvântului din LS cu ajutorul unui termen ale cărui implicații pragmatice, la nivelul semnificației, îi sunt asimilabile.

Așadar, realizarea traducerii prin metoda comparativă va avea în vedere: un text-sursă vs. un text-țintă ori un text-sursă vs. două/mai multe texte țintă, cu dorința mărturisită de a deosebi intenția autorului de intenția traducătorului. Variantele ne permit însă observarea raționamentului a doi traducători aparținând aceluiași spațiu cultural și lingvistic, dar evident, cu un bagaj cognitiv specific, cu actualizarea/neactualizarea unor componente cognitive proprii, decupajul pe care îl fac în funcție de un numitor comun și soluția pe care o adoptă în funcție de ceea ce le este specific.³⁰

În cele ce urmează, vom traduce în limba română dispozițiile art. 3 din Codul Civil Spaniol, caz în care vom aplica o abordare comparativă, în cadrul căreia vom pune față în față două sisteme de drept care reglementează procesul juridic al interpretării. Ca etapă preliminară a traducerii, traducătorul-jurist român va face corelații implicite între cunoștințele sale referitoare la interpretarea normelor juridice și procesul de interpretare în cultura juridică spaniolă.

Mai jos avem textul-sursă – art. 3.1. din Codul Civil Spaniol, și textul-țintă produs de traducător:

TEXTUL SURSĂ	TEXTUL ȚINTĂ
CAPÍTULO II: Aplicación de las normas jurídicas Artículo 3 1. Las normas se <i>interpretarán</i> según el sentido propio de sus palabras, en relación con el contexto, los antecedentes históricos y legislativos y la realidad social del tiempo en que han de ser aplicadas, atendiendo fundamentalmente al espíritu y finalidad de aquellas. 2. <i>La equidad</i> habrá de ponderarse en la aplicación de las normas, si bien las resoluciones de los Tribunales sólo podrán descansar de manera exclusiva en ella cuando la ley expresamente lo permita.	CAPITOLUL II: Aplicarea normelor juridice Articolul 3 1. Normele vor fi <i>interpretate</i> în conformitate cu sensul propriu al cuvintelor, în raport cu contextul, cu precedentele istorice și legislative și cu realitatea socială a timpului în care trebuie aplicate, servind în primul rând spiritului și scopului acestora. 2. <i>Echitatea</i> trebuie să fie cântărită în aplicarea regulilor, deși hotărârile instanțelor judecătorești nu se pot baza exclusiv pe aceasta atunci când legea o permite în mod expres.

Dificultăți care pot apărea în procesul de traducere al textului juridic

Avem textul original pe care ne propunem să-l traducem, respectiv articolul 3, alineatele 1 și 2 din Codul Civil Spaniol.

TEXTUL SURSĂ 1 (alineatul 1):

³⁰ Vezi Georgiana Lungu-Badea, *Teoria culturemelor, teoria traducerii*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2004, pp.20-22, www.academia.edu, accesat la data de 17.08.2019.

„Las normas se interpretarán según el sentido propio de sus palabras, en relación con el contexto, los antecedentes históricos y legislativos y la realidad social del tiempo en que han de ser aplicadas, *atendiendo fundamentalmente* al espíritu y finalidad de aquellas.”

TEXTUL ȚINTĂ 1 (alineatul 1):

Aici avem două variante de traducere pentru una dintre expresiile din text :

Varianta 1: „Normele vor fi interpretate în conformitate cu sensul propriu al cuvintelor, în raport cu contextul, cu precedentele istorice și legislative și cu realitatea socială a timpului în care trebuie aplicate, *cu participarea fundamentală la spiritul și scopul acestora.*”

Varianta 2: „Normele vor fi interpretate în conformitate cu sensul propriu al cuvintelor, în raport cu contextul, cu precedentele istorice și legislative și cu realitatea socială a timpului în care trebuie aplicate, *servind în primul rând spiritului și scopului acestora.*”

Aceste dificultăți de traducere apar din cauza varietății de sensuri pe care le poate avea un cuvânt sau o expresie în limba sursă. De exemplu, verbul „atender” are mai multe sensuri : 1. a (de)servi, a se ocupa (de); 2. a participa; 3. a asista la (asistir); 4. a frecventa (frecventar), iar adverbul „fundamentalmente” are trei sensuri cunoscute: 1. (în mod) fundamental; 2. (în) esență; 3. (în) primul rând.

TEXTUL SURSĂ 2 (alineatul 2):

„La equidad habrá de ponderarse en la aplicación de las normas, si bien las resoluciones de los Tribunales sólo podrán descansar de manera exclusiva en ella cuando la ley expresamente lo permita”.

TEXTUL ȚINTĂ 2 (alineatul 2):

„Echitatea trebuie să fie moderată în aplicarea regulilor, deși deciziile instanțelor nu se pot baza exclusiv pe aceasta atunci când legea o permite în mod expres”.

Și în traducerea acestui text pot fi întâlnite dificultăți semantice, cum ar fi traducerea substantivului „resoluciones”, care în limba română se va traduce prin „decizii” și nu prin „rezoluții”, întrucât textul se referă la echivalentul *deciziei* din dreptul românesc. De asemenea, termenul „Tribunales” îl vom traduce prin „instanțe” și nu prin „tribunale” în mod expres, pentru a nu limita aplicarea principiului echității numai la nivelul tribunalelor. Aici se observă o diferență între conceptele juridice distincte ale celor două sisteme de drept. Traducerea literală a cuvântului „instanță” din limba română în limba spaniolă nu are ca echivalent un cuvânt asemănător: astfel, „instancia” are semnificația de „caz”, „exemplu” în limba spaniolă. Echivalentul în limba spaniolă este „tribunal de instancia” sau „corte”. De aceea traducătorul-jurist are nevoie de o dublă specializare atunci când traduce un text juridic: el trebuie să cunoască în mod imperativ specificul dreptului străin pentru a putea efectua o traducere corectă. Textele juridice nu se traduc numai prin stabilirea semanticii, ci folosind și înțelesul juridic, iar interpretarea normelor este un procedeu implicit pe care îl presupune traducerea care este rezultatul unui demers comparativ.

4. Concluzii

Este adevărat că toate textele normative trebuie „interpretate”. Cu toate acestea, activitatea interpretativă poate fi mai problematică, în funcție de dificultatea descoperirii sensului normei, mai ales atunci când trebuie să alegem între diferitele norme care pot fi extrase din același text normativ. Dificultatea survine atunci când interpretul întâlnește concepte care au funcția de a atribui dreptului în cauză o capacitate de adaptare și o variabilitate, în funcție de timp și circumstanțe, sau atunci când sunt prezentate concepte nedeterminate care, în majoritatea cazurilor, nu sunt definite prin legi, iar determinarea lor depinde, în mare parte, de tradiția sau de doctrina juridică în cauză. Această alegere și atribuire a sensului este o adevărată sarcină intelectuală, o activitate dezvoltată exclusiv de interpret, care analizează o normă cu propria sa „spontaneitate spirituală”.³¹

Profesorul Pierre Legrand se întreabă dacă „comparatistul n-ar trebui oare să ajungă la concluzia că termenul englezesc '*contract*' nu este același cu termenul francez '*contrat*'”.³² Prin analogie, ne întrebăm și noi dacă termenul spaniol *contrato* nu este asemănător termenului românesc *contract*. „Și, de aceea, n-ar trebui oare să ne impunem să nu mai traducem? Într-adevăr, nu tot ce există în limba celuilalt poate fi exprimat în limba mea, care, date fiindu-i limitele, ne eliberează de fantasma de a spune totul. Dar refuzul de a traduce nu ar implica oare redactarea unui text înșesat de termeni în limba engleză, redați cu litere italice? Astfel, chiar admitând că indeterminarea traducerii opacizează sensul, n-ar fi mai potrivită acceptarea aporiei și păstrarea totuși a traducerii, astfel ca un text francez ori spaniol să fie redactat în limba (...) franceză sau spaniolă și să fie privilegiate anumite imperative de lizibilitate, de calitate a comunicării?”³³

Percepția juristului în activitatea sa de traducere, ținând cont de diversitatea domeniilor dreptului, precum și de diferențele cultural-juridice, presupune utilizarea unei operațiuni care implică o comprehensiune hermeneutică a textului juridic adaptată la teorii ale traducerii, transformând acest proces într-o operațiune științifică complexă. După scurta analiză comparativă a metodelor de interpretare din sistemele de drept spaniol și românesc, se poate observa faptul că există suficiente similarități care pot conduce juristul traducător la o interpretare a normei străine într-un mod aproape natural, instinctual, cu doza de subiectivitate pe care juristul o manifestă de obicei față de o normă străină. Ne vom limita așadar la a contempla amestecul uimitor de norme, limbaje, straturi și substraturi de reguli juridice și lingvistice pe care lumea modernă ni-l oferă cu fiecare deschidere a granițelor socio-culturale și politice pentru a accepta diversitatea în toate formele ei.

³¹ Giovanni A. Figueroa-Mejia, *op. cit.*, p. 146.

³² Pierre Legrand, *Dreptul comparat*, Editura Lumina Lex, București, 2001, pp. 27-28. Traducerea noastră.

³³ *Idem*.